

EL BEAT RAMON LLULL A LA VILA DE SANTA MARIA DEL CAMI

(SEGLE XVIII)

Les primeres notícies referents al culte al benaventurat mestre apareixen a principis del segle XVIII, el que suposa que al menys a final de la centúria anterior ja es practicava la seva devoció.

"El 17 de novembre de 1707 mor el prevere Mn. Miquel Canyelles del Torrent Fals, beneficiat de la vila i vol esser enterrat en la iglesia de Santa Eujenia junt a la capella del Iluminat Dr. y martir el Beato Ramon Llull"¹. Mn. Canyelles mor dins la demarcació parroquial de Santa Maria i per manament propi és duit a enterrar a l'església filial de Santa Eugènia per devoció i afecte al Beat Ramon com es desprenen de les seves paraules.

Al llibre del clavari de la vila el 9 de maig de 1750 hi llegim: "Al Rt. Antoni Pons, prevere y vicari, 12 sous per quatre mises resades se celebraren en la novena se feu de orde de la Ciutat y Sindics de la part forana a la Purisima Concepció y al Beato Ramon Llull para que mos concedesquin la aigua y la salud"².

Durant aquest segle als llibres de mandes pies de la parroquia hi trobam deu llegats de caràcter lul·lià, dos per a celebrar mises a la seva capella i vuit per la causa de la beatificació. El més antic dels primers és d'Antonia Salom i Fiol que morí el 31 d'Agost de 1713 i deixà "cinc mises a la capella del Beato Ramon Llull". El més antic dels segon és Jaume Dolç mort el 5 de febrer de 1765, amb el llegat de "cinc sous per la beatificació del Beato Ramon Llull". Entre els llegataris abunden els Canyelles de Ca's Serrer amb una lliure per la beatificació. A principis del segle XIX encara hi ha altres dos llegats³.

El 21 d'abril de 1787, al llibre de Batismes, s'anota l'acta de "Andrés Francisco de Paula Joseph Gaspar de Bono Baltasar Raimundo Llull y Maniano"⁴. Es un fill del senyor Antoni Canyelles de Ca's Sucrer i de la senyora Francesca Anna Pujals. Es el primer latisme de la parròquia on s'inposa Ramon Llull. Aquest mateix sobrenom s'imposarà als altres fills i filles de dit matrimoni encar que a qualcun no es faci notar el "Llull". Per ex: al batisme del 10 d'agost de 1794 sols es diu "Francisca Anna Ramona"⁵.

---

¹ *Llibre de morts*, de la parròquia de Santa Maria del Camí (Arxiu episcopal, 1/63, D 4).

².—*Ibidem*.

³.—*Ibidem*.

⁴ *Llibre de Batismes* de la parròquia de Santa Maria del Camí (Arxiu episcopal, 1/63, B 13).

⁵ *Ibidem*, B 14.

Segurament altres sobrenoms on sols es Ramón o Raimundo serien també a honor del benaventurat mestre sobretot els que s'imposaven el dia en que el naixement o el batisme coincidí amb alguna de les seves dues festes, 25 de gener o 29 de juny⁶, o en algun dia proper, com es feia també amb els altres sants. Vegem-ne sols dos exemples: "Dia 25 de gener de 1705 Mn. Pere Joan Castanyer, rector batià un fill de Miquel Carbonell y De Catarina Arbos, lo nom Baltasar Ramon". El 6 de juliol de 1705 "Baptizé jo Antoni Cardils una filla de Miquel Salom y de Antonia Amengual, hague nom Maria Rosa Ramona"⁷.

Durant el rectorat de Mn. Francesc Mora, fervorós tomista, natural de Palma, abarca del 20 de juliol de 1750 al 7 de gener de 1779, en què s'inclogueren els anys de la persecució lul·lista del bisbe Joan Díaz de la Guerra, a Santa Maria es deixà sentir una forta represiò lul·liana ja abans de regir la diòcesi el mencionat bisbe.

Certes famílies tenien a casa seva la figura del Beat Ramon que tregueren als respectius portals el 6 de març (l'any tant pot ser 1762 com el 1763) dites figures, que després foren sollades amb morques.

El Sr. Antoni Canyelles el 24 de juny de 1763 feu batejar a la Seu el seu fill Antoni perquè el rector Mora s'havia negat a batejar-lo a Santa Maria amb el sobrenom de Ramon Llull.

"Els 25 y 26 corrents" pareix que seria el mes de juliol de 1763 es celebraren al convent dels mínims dues festes solemnes a honra del Beat Ramon encomenades respectivament pel Sr. Antoni Canyelles i per Mn. Bartomeu Mates, natural de la vila. Al sermó de les dues festes els predicadors atacaren la postura del rector referent al culte al Beat Ramon Llull.

El 2 de març de 1777 el concell de la vila pren l'acord d'acudir a la Real Audiència perquè a l'església de Santa Eugènia —final de la parroquia i llavors també encara del terme de Santa Maria del Camí— s'havia llevat la pintura del Beat Ramon Llull⁷.

Ni durant aquesta centúria a la parròquia actual ni a l'anterior parròquia crec que no es venerà la imatge del Beat Ramon Llull. Els inventaris de les Visites Pastorals no l'anomenen, com en canvi apareix a les de la filial de Santa Eugènia. Corrobora aquesta opinió el que, com he dit, Mn. Canyelles volgués esser soterrat a Santa Eugènia junt a la capella del Beat, i que després es llevàs dita figura de Santa Eugènia en temps del rector Mora i no consta que es fes igual en cap altre de la parròquia de Santa Maria:

⁶ P. JAIME CUSTURER, S.J., *Disertaciones históricas del B. Raimundo Lulio*, Palma, 1700, 19.

⁷ *Llibre de batismes*, 1/63, B/17.

^{7.b} Estudios Lulianos, tom XII, fasc. I, 1968. Amb el títol "Tomistes i Lul·listes al segle XVIII a Santa Maria del Camí". Parl extensament d'aquesta persecució lul·lista.

(Segle XIX)

El venerable rector Rafel Caldentey i Perelló que regí santament la parròquia de 1853 a 1887⁸ i que des de 1953 te incoat el procés diocesà de beatificació, a un inventari de la parròquia datat el 20 d'octubre de 1860 en vistes a una visita pastoral anota l'existència d'un quadro del Beat Ramon Lull a la capella del Sant Crist⁹. En atenció a la mateixa visita pastoral feu una llista dels retaules, imatges i objectes adquirits durant el seu rectorat amb la data del 2 de gener de l'any següent i no hi menciona el quadro del Beat Ramon? Per tant existia a la parròquia amb anterioritat a 1853.

La gent major que hi havia a Santa Maria fa uns lustres recordava encara i passava gust de contar la solemne benedicció del quadro actual del Beat Ramon Lull a la capella del Sant Crist pel rector Caldentey ¿Com coordinar l'existència d'un quadro anterior al rector Caldentey i la benedicció efectuada per ell mateix? Altres documents ens demostraran que es trata de dos quadros distints. El quadro més antic es llevà no sabem per quin motiu i ho confirma l'inventari del mateix rector del 15 d'agost de 1778. A la capella del Sant Crist s'hi han posat nous quadros de la passió del Senyor i ni a dins la mateixa ni a altre lloc apareix el del Beat Ramon¹⁰. En canvi al darrer inventari escrit pel rector Caldentey amb data del 19 de novembre de 1886, l'any abans de morir, al detallar la capella del Sant Crist hi anota: "El Beato Raimundo Lulio en còncave"¹¹. Fou col·locat per tant aquest quadro —que és bell i de molt de valor— entre 1878 i 1887, el qual concorda perfecta ment amb el que contaven les persones velles, que encara estaven a temps d'haver pogut alcançar-lo.

A "Inventario Artístico Arqueológico de la parroquia de Santa Maria del Camí"¹² redactat durant l'estiu de 1935 i premiat al certamen del seminari diocesà de 1936 el seu autor D. Jaume Calafat Mas atribueix també la benedicció del mencionat quadro del Beat Ramon al rector Caldentey i m'acaba de manifestar que feu el dit treball històric baix la direcció de l'investigador Mn. Joan Vich.

L'arqueòleg D. Bartomeu Ferrà i Perelló parla en un article que cinc quadros de tema lul·lià igual o amb poques diferències que són còpies del de l'Oratori de l'estingida Universitat mallorquina. Un d'aquests cinc és el de la nostra parròquia. Diu Ferrà: "Otro cuadro de igual composición, si bien de dimensiones algo más reducidas (2'00 por 1'45 m.) se conserva en el muro lateral de la capilla del Santo Cristo en la parroquia de Santa María". "El ejemplar de la iglesia de Santa María lleva al pie de las imágenes esta leyenda: B. Raymundus Lulius, Doctor Illuminatus est Cristi Martir. Este y el de La

⁸ Arxiu parroquial de Santa Maria del Camí.

⁹ Arxiu episcopal, apart de Visites Pastorals del bisbe Salvà.

¹⁰ i ¹¹ Arxiu parroquial

¹² Arxiu del seminari diocesà.

Sapiencia acusan indiscutiblemente la misma mano que siendo la de Bestard en los fondos e imagen de Cristo, no se muestra tan acertada en la del personaje principal”.

Fa seguidament Ferrà una llarga descripció del tema que representa Ramon Llull agenollat als peus del Sant Crist entre mates i rosers dalt una muntanya. A segon terme es veu el Papa rodellat de personages pontificis, entre els quals torna aparèixer Ramon Llull que entrega un document al Papa. Segurament es refereix —continua Ferrà— al concili de Viena de 1311¹³.

El pintor Joan Bestard, segon Antoni Furió exercí el seu art en la primera meitat del segle XVII i “es uno de los mejores pintores de su tiempo”¹⁴.

De la capella del Sant Crist deia el rector Caldentey en el mencionat inventari de 1860: “Es de patronato particular, siendo su actual Patrono D. Santiago Ignacio de Oleza”. Serà per aquest motiu que a l'arxiu parroquial apenas hi ha notícies de la dita capella, no tenia obreria com les altres on van aparequest els noms dels obrers amb les seves acaptes en espècies i en metal·lic pel retaule, altres millors i la festa anual. El retaule de la capella del Sant Crist es sap per tradició que fou construït per la família Oleza qui hi ostenta el seu escultor en la part superior i a qui ha pertenescut també la festa anual. D. Josep d'Oleza i d'Espanya, investigador, dóna per suposat que perteneix a la família Oleza, on hi ha hagut fervents lul·listes, l'origen del quadre del Beat Ramon dins la capella del Sant Crist de la parròquia de Santa Maria. ¿On es trobaria, però, aquest darrer quadre abans d'esser col·locat el segle passat dins la mencionada capella? No m'ha estat possible aclarir-ho fins ara.

Des de l'entorn de 1880 fins els primers anys de la desena següent existí el col·legi Ramon Llull de primera ensenyança, baxiller, música i arts, que contava amb llista de professors de fora poble i amb internat format per alumnes que no eren naturals de poble. El col·legi fundat i dirigit pels sacerdots santamariers Mn. Josep Ordinas i Mn. Sebastià Amengual estigué instal·lats als seus principis al carrer de la Tanca n. 1 i després a l'ex-convent de mínims. Anualment el col·legi celebrava la seva festa per la conversió del Beat Ramon, la part religiosa consistia amb missa solemne amb sermó, celebrada en la primera etapa a la parròquia i després a l'església del convent, a la qual hi assistia també molta gent del poble; i amb actes culturals a l'interior del col·legi pels alumnes i invitats. Entre els qui intervengueren en aquests darrers sols he pogut conseguir el nom del poeta i dramàtic D. Tomàs Forteza i Cortès, conegut del poble per esser el propietari de la possessió de Son Monserrat¹⁵.

¹³ Bolef de la Sociedad Arqueológica Luliana, n.º 69, 5, diciembre, 1887.

¹⁴ Diccionario Histórico de los Ilustres Profesores de Bellas Artes en Mallorca.

¹⁵ Me contà el detalls de la festa del B. Ramon D. Josep Bestard i Vich, exalumne de baxiller de dit col·legi.

“En 1881 el mestre Torrens ha vist premiat a un certamen organitzat amb motiu de les fires y festes de Palma el seu magnífic Oratori “La conversió de Ramon Llull” amb paraules del lul·lista Mateu Obrador; l’obra de to líric i dramàtic fou estrenada amb memorable èxit al Teatre Principal de Palma, interpretant la veu de protagonista el famós baix Joan Ordines de renom universal”¹⁶. En altre lloc de la mateixa biografia parla Miquel Dolç dels concerts de piano que dava el mestre Andreu Torrens les nits de l’estiu a amics i estiuetjans a Santa Maria. Al menys en dues ocasions hi interpretà el seu oratori premiat a Palma.¹⁷

En 1887 l’antic carrer de Son Dolç fou allargat i enllaçà la carretera d’Inca amb la parròquia i al mateix temps canvià el seu antic nom per carrer de Ramon Llull. El batle que realitzà aquesta antiga aspiració de continuar el carrer fou D. Gabriel Bibiloni i Jaume¹⁸. He preguntat a la seva filla Da. Francesca que encara viu, quin fou el motiu de donar-li el nom de Ramon Llull. Creu que fou Mn. Sebastià Amengual qui ho demanà al seu pare.

Durant aquest segle la família Canyelles continuà imposant als seus fills el sobrenom de Ramon Llull. Un dels moments més radiants la família es produí amb el casament de D. Jordi Canyelles Pujals i Da. Isabel Feliu Capó, hereva per falta de línia masculina del Capó de Son Mansena de Sancelles¹⁹. El seu fill primogènit fou batejat el 8 d’abril de 1820 amb una gran festa que ens ha arribat per tradició amb els noms d’Antoni Ramon Llull. Li administrà el sagrament el seu parent el Paborde de la Catedral Dr. Bartomeu Jaume de l’Arbossar i Canyelles., avui Fill Il·lustre de la vila²⁰.

(Segle. XX)

L’any 1915 es commemorà solemnement a Mallorca el VI centenari de la mort del Beat Ramon. El diumenge dia 4 de juliol de dit any a la parròquia de Santa Maria es celebrà missa solemne amb panegíric que predicà Mn. Francesc Rayó, exalçant la figura del benaventurat mestre²¹. El 17 d’octubre organitzada pel mateix rector es realitzà una peregrinació al santuari de Cura. Una dotzena de carros proveïts de vela per cas de pluja i un grup de joves a peu partiren el matí i retornaren a la tarda. Els peregrins eren un centenar²².

¹⁶ MIQUEL DOLÇ, *El mestre Andreu Torrens, Fill Il·lustre de Santa Maria del Camí*, Palma, 1963.

¹⁷ Notícia deguda a la filla del mestre Torrens, Antonia.

¹⁸ ANDREU BESTARD I MAS, *Biografia del Batle Gabriel Bibiloni Jaume*, Revista Cort, Palma de Mallorca, n.º 491, 1965.

¹⁹ *Alistamiento Noble en Mallorca*, de J. Ramin d’Aireflor.

²⁰ *Llibre de Batismes* de la parroquia de Santa Maria del Camí.

²¹ *Llibre d’anuncis* de la parròquia.

²² Boletín oficial del Obispado de Mallorca, n.º 25 año 55, -30, diciembre, 1915— i narracions de particulars que hi assistiren.

A principis de 1916 s'acabaren les obres de restauració de la capella de la Beata Caterina Thomàs²³. El rector Rayó volgué que aquesta capella estés dedicada als sants i Beats mallorquins i col·locà a la paret de la part de la dreta el quadro de Sant Alonso Rodriguez que es trobava a la capella de la Inmaculada, i a la de l'esquerra el del Beat Ramon que com he dit es venerava a la capella del Sant Crist. La capella restaurada fou inaugurada el 4 de juliol amb una solemne festa al Beat Ramon amb missa solemne i panegíric que predicà el sacerdot poeta Mn. Josep Calafat. Aquest any Mn. Calafat era vicari i director de la Congregació Mariana de Santa Maria i preparà els "lluïsos" per dita festa amb una sèrie de conferències setmanals sobre l'obra apostòlica i literària de Ramon Llull. A una de les conferències d'aquest cicle —la del 25 de juny— els congregants tengueren la sort de poder escoltar les paraules del poeta Mn. Miquel Costa i Llobera que havia anat a Santa Maria per predicar a la missa major de la festa del Cor de Jesús.²⁴

A l'església de l'ex convent de mínims es col·locaren a les parets del presbiteri dos quadros de grans dimensions, a la dreta Sant Alonso Rodríguez pujant al castell de Bellver i a l'esquerra el Beat Ramon a la muntanya de Randa. La benedicció fou efectuada amb gran festa i molta assistència el 20 de setembre de 1931 per l'Il·m. Sr. D. Mateu Colom, bisbe d'Osca, natural de Sóller, assistit pel M. I. D. Antoni Canals Canonge Arcipreste i el P. Vicent Menéndez, superior del convent dels agustins de Palma. El quadro del Beat Ramon fou apadrinat per D. Gabriel Rullan, president de la companya de ferrocarrils de Mallorca estiuetjant de Santa Maria i Da. Peronella Crespí. La benedicció havia estat preparada per un trídium eminentement lul·lià que predicà el P. Bartomeu Pons, T. O. R., qui després de la meteixa benedicció fou el celebrant de la missa solemne de la qual predicà el P. Pere Isla, S.J.²⁵

El promotor de la festa fou el custos del convent Mn. Gabriel Salvà. L'autor del quadros, el pintor D. Bartomeu Payeras qui no els concedia gaire valor artístic perquè deia que els havia pintat molt depressa.

El 25 de gener de 1962 començà a Mallorca amb solemne Pontifical a Sant Francesc el VI centenari de la conversió del Beat Ramon Llull. A aquest acte hi assistiren el rector, el batle i un crescut número de veïns del poble. El 20 de maig següent una peregrinació formada per unes 150 persones que ocupaven dos autocars i bon número d'autos particulars, pertiren a la una i mitja de la tarda entre repicaments de campanes dels entors de la parròquia cap al santuari de Cura. A la seva capella hi hagué un acte religiós lul·lià a càrrec del rector Mn. Miquel Rosselló, qui havia organitzat la peregrinació.

²³ Arxiu parroquial. *Llibre de càrrec i descàrrec de la parròquia.*

²⁴ *Llibre d'anuncis* de la parròquia i narracions de particulars.

²⁵ Arxiu parroquial. *Llibre d'anuncis* de la parròquia i narració del rector Rosselló.

Després de recórrer el principals llocs de la muntanya seguiren el camí cap a Palma per venerar a la basílica de Sant Francesc les despulles del nostre Beat²⁶.

Durant aquest segle al registre de batismes també hi llegim el sobrenom de Ramon Llull a la majoria de batejats per Mn. Joan Vich²⁷. Endemés dels quadros que es veneren a les dues esglésies, a les cases senyorials de Da. Peronella Fiol, Vda. de Crespí i de D. Ignaci Moragues i Morell s'hi compta amb un bell quadro a l'oli de gran proporcions del Beat Ramon Llull.

JOSEP CAPO, C. O.

---

²⁶ Arxiu de l'ex-convent. Crònica escrita per Mn. Gabriel Salvà, de 1926 a 1949.

²⁷ Arxiu parroquial. Batismes de 1911 a 1958.